

РЕЦЕНЗІЇ. ОГЛЯДИ

Ольга КРОВИЦЬКА:

«Русалка Дністрова».

Книга I. Репринтне відтворення першодруку 1837 р. 4^{*}+XX+136;

Книга II. Науково-критичне видання. Львів, 2007. 4^{*}+XX+136+168^{*} с.

Щоразу, коли береш до рук раритетне (справді українське) видання, виникає дивовижне відчуття спадкоємності поколінь, відчуття всесильного духовного начала, яке пронизувало український народ упродовж століть. Саме до таких видань належить безсмертна “Русалка Дністрова” (Будим, 1837), яка, за висловом проф. М. Шалати, “стала найдемократичнішою, сповненою найбільшим болем та відповідальністю за долю українського народу книжкою перед Шевченковим “Кобзарем”. Вона започаткувала не тільки нову українську літературу в Галичині, але й нове національне життя” (“Русалка Дністрова”, кн. 2, с. 1). Тому радо вітаємо появу першого львівського перевидання цього альманаху. Додамо також, що книжку відтворено з єдиного примірника, який за ухвалою цензури передали бібліотеці Львівського університету.

Ошатне видання представлено двома книгами: у першій книзі репринтно відтворений оригінал альманаху “Русалка Дністрова”; у другій книзі, поряд із сучасною редакцією “Русалки Дністрової”, є також досить науково-критичного матеріалу: стаття Михайла Шалати “Маніфест українського відродження”, відомості про авторів альманаху, зауваження від редактора-упорядника, розлогі примітки, а також долучено статті – Михайла Возняка “До “Русалки Дністрової” (Сучасні поправки Якова Головацького)”, Лідії Чехович “Друкарські помилки в «Русалці Дністровій»”, Михайла Шалати “Ще про помилки в «Русалці Дністровій»”. Дуже доречно для сучасного читача вміщені пояснення до окремих слів.

Альманах “Русалка Дністрова” складається з п’ятьох частин: 1) “Передслів’є”; 2) “Пісні народні”; 3) “Складання”; 4) “Переводи”; 5) “Старина”. Від усіх тогочасних публікацій ця книжка відрізнялася, насамперед, живою народною мовою та правописом. Визначний український бібліограф і літературознавець Володимир Дорошенко зазначив: “Мова її була чисто народна, з домішкою слів із близької авторам місцевої говірки, а не те страхітливе “язичіє”, яким друкувалися тодішні українські публікації. На той час була це не абияка новість, бо ж проста українська мова вважалася не тільки нездатною для книжного вжитку, але й просто неприличною в устах освіченої людини. Так само незвичний був і правопис. Друковано її не прийнятою церковною кирилицею, а гражданкою і то майже фонетичним правописом...”. Варто тут навести також майже поетичні рядки Маркіяна Шашкевича про значення кириличної абетки: “Азбука святого Кирила була нам небесною, незборимою твердою перед довершеним знидінням, була найкріпліщим стовпом, несколибимою скалою, на котрій Русь святая, через тільки столітей люто печалена, крепко стояла. Є то діва райская звідострійна, озорена добродійною силою...”. До речі, уперше в “Русалці Дністровій” опубліковано пісню про Олексу Довбуша – “Гей попід гай зелененький”. Тут також вперше були надруковані сонет та балада (“Сумрак вечерний” М. Шашкевича, “Жулин і Калина” І. Вагилевича).

Перегортаючи сторінки цього унікального видання, не перестаєш дивуватися наскільки прагнення тодішніх українських просвітителів, попри глибоку печаль романтизму та історизму, ще й сьогодні залишаються актуальними. Адже наші витоки –

у старині: “Там тобі, внуче, глянути, а взриш, як твої отці, твої діди жили, що їх веселило, радувало, а що печалило, яке сонце межи ними сіяло, яким духом обнімали природу, охресности, світ цілий, з ким ся стирали і як се на них ділало, який їх світ внутренний, а який зверхний, що їх надіяло до сильного діяня, а що їм силу віднімало, який їх язик, яка бесіда, яка їх душа, яке серце, – словом, якими хотіли перед тобою явитися і що по тобі ждали”. Саме так визначав Маркіян Шашкевич основну мету альманаху “Русалка Дністровая”.

До 2007 року “Русалка Дністровая” виходила сім разів (це за 170 років!): I вид. 1837 р. (Буда, Угорщина); II вид. – 1910 (Тернопіль); III вид. – 1950 (Київ); IV вид. – 1961 (Філадельфія, США); V вид. – 1972 (Київ), VI вид. – 1987 (Київ), VII вид. 1987 (Вінніпег, Канада).

Історія альманаху “Русалка Дністровая” – непроста, зрештою і як доля тих молодих хлопців, які відважилися розбудити душу, дух українства у тодішньому суспільстві. Ось що писав Іван Франко про “Русалку Дністровую”: “Головне враження, яке вона робить на нас, се якесь неясне, а сильне чуття, ніжне і інстинктове, як чуття дитини, котра рветься на волю силою вродженого потягу, не аргументуючи, не роздумуючи навіть докладно, як виглядає та воля. Се ніжне чуття, мов запах лугів напровесні обхвачує кожного читателя “Русалки”, в нім лежить її найбільша вартість [...] Ціла “Русалка” – се немов один неясний прорив чуття людського серед загального затупіння та здичіння. Се її найбільша, найреволюційніша ціха”. Акад. О. Білецький називає альманах “Русалку Дністровую” “документом великого суспільного й історико-літературного значення”.

Новим у цьому виданні є те, що зроблено спеціальну редакцію тексту. У першу чергу, як зауважив редактор-упорядник Михайло Шалата, “сьогоднішня “Русалка Дністровая” максимально [...] наближена до першодруку”. Це дозволяє нинішньому читачеві не лише відчувати тогочасну мовну стихію, але й вдихнути пахощі народного слова, яке, незважаючи на важкі й несприятливі умови, все-таки росло і розвивалося.

Прекрасно доповнюють видання примітки енциклопедичного характеру. Власне у них прочитуються цікаві сторінки з історії міжслов’янських культурних контактів (Ян Коллар, Микола Гнідич, Ян Православ Коубек, Тимко Падура, Вацлав Міхал Залеський, Юзеф Богдан Залеський та ін.), а також з історії українського народу та його культури.

Необхідно підкреслити, що до реалізації цього спільного проекту спричинилися такі інституції: Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, Шашкевичівська комісія та Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка. Вважаємо, що це видання стане ще одним важливим об’єктом для глибшого пізнання тогочасного культурного розвитку, для написання праць з порівняльного слов’янознавства. Віримо, що нове видання “Русалки Дністрової” збагатить не лише фонди публічних та приватних бібліотек, але й (уже вкотре!) відкріє для всіх читачів неповторний світ минулого, у якому закарбована народна пам’ять і народне чуття.

Olha KROVYTSKA:

“Rusalka Dnistrova”.

Book 1. Reprinted copy of the first printed book in 1837. Lviv, 2007. 4*+XX+136 p.;

Book 2. Scientific critical edition. Lviv, 2007. 4*+XX+136+168* p.

Стаття надійшла до редколегії 1. 10. 2008

Прийнята до друку 7. 10. 2008